

- Ісаєвич; упорядники: Микола Литвин, Іван Патер, Ігор Соляр. – Львів. 2009. – С. 193–216;
2. ¹ Хома, І. Січові Стрільці. Створення, військово-політична діяльність і збройна боротьба Січових Стрільців у 1917–1919 рр. / Іван Хома. – Київ, 2011. – С. 42;
3. Назарук, О. Рік на Великій Україні / Осип Назарук. – Відень: Український прапор, 1920. – С. 325-326;
4. Центральний державний історичний архів України в м. Львові. – Ф. 359. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 1-82;
5. Российский государственный военный архив, г. Москва. – Ф. 72. – Оп.1. – Спр. 98. – Арк. 1-8;
6. Назарук, О. Військо й політика / О. Назарук. – Кременець, 1919. – 16 с.;
7. Карпенко, О. З історії Західно-Української Народної Республіки (До 85-річчя з дня народження професора О. Ю. Карпенка) / Олександр Карпенко ; загальна редакція М. Кугутяка. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 254;
8. Литвин, М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. / Микола Литвин. – Львів, 1998. – С. 296; Ковальчук, М. На чолі Січових Стрільців. Військово-політична діяльність Євгена Коновальця в 1917–1921 рр. / Михайло Ковальчук. – Київ, 2010. – С. 60-61;
9. Бурачок, Л. Громадсько-політична діяльність Осипа Назарука (1883–1949 рр.): автореферат ... кандидата історичних наук / Лілія Бурачок. – Івано-Франківськ, 2006. - с.12;
10. Хома, І. Особливості відновлення та діяльності формації Січових Стрільців у добу гетьмана П. Скоропадського // Вісник національного університету «Львівська політехніка». «Держава та армія». – № 555. – Львів, 2006. – С. 56.

Юрченко Віталіна

к.і.н. доцент кафедри історії та документознавства

Гуманітарний інститут

Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯРМАРКОВОЇ ТОРГІВЛІ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ- НА ПОЧАТКУ ХХСТ.

Дослідження нормативно-правового та документаційного аспекту організації та порядку проведення традиційних ярмарків на території Правобережної України у ХІХ – на початку ХХ ст. ставить завдання поглибленого вивчення архівних джерел. Обширний масив архівних матеріалів дає можливість проаналізувати нормативно-правові документи органів державної влади, якими регулювались питання торгівлі у містах, містечках і селах Київської, Подільської і Волинської губерній. Метою ретельного аналізу

офіційної документації з питань проведення ярмарків, базарів у регіоні є визначення видів (окремих груп) документів, особливостей складання їх текстової частини, опис формуляру документа, склад основних реквізитів тощо. Прийняті рішення і ухвали щодо організації внутрішньої торгівлі в регіоні дадуть можливість визначити особливості цього процесу. В ході опрацювання матеріалів та документів Центрального державного історичного архіву України в м. Києві найбільш інформативним є фонд «Канцелярія Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора» (Ф.442). Детальна інформація про місце, час та кількість проведення ярмарків, базарів та торгів у Київській, Подільській та Волинській губерніях у відповідних містах, містечках та селах, із зазначенням головних предметів торгівлі міститься у Звітах губернаторів та Рапортах повітових виконавців [13; 21; 17]. У зазначених документах простежується інформація про інтенсивність проведення ярмарків, їх поширеність та важливе значення у житті селян та міщан другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Окремої уваги потребують складені Списки ярмарків, які проходили без офіційного дозволу влади у містах і містечках Київської, Волинської та Подільської губерній. Ці Списки складені у вигляді таблиці, яка містить три графи: назва міст, містечок і сіл, в яких існують ярмарки і торги; дні, в які проходять ярмарки і торги; за чийм дозволом і коли бувають ярмарки і торги. Деякі Списки налічували лише дві позиції характеристики явища, а саме: назва міст чи містечок, в яких затверджені ярмарки; коли та у які дні проходять ярмарки. Більш розширені дані мав Список ярмарків і торгів, які проходили у Подільській губернії (1868-1867 рр.). Він ділився на чотири графи: назва міст, містечок і сіл, в яких встановлені ярмарки і торги; коли саме і за чийм дозволом відкриті; терміни проведення ярмарків і торгів за дозволом і терміни проведення торгів і ярмарків, які не мають відповідного дозволу та проводяться за традицією; продукти і товарами, які продаються і спосіб їх продажу (з возів, лавок чи балаганів) і на яку приблизно суму. Аналізуючи дані Списків приходимо до висновків, що більшість ярмарків у тому чи іншому населеному пункті Київської, Волинської і Подільської губерній відбувались за давньою історичною традицією, відкриття яких не потребувало дозволу владних структур [14].

Окрему групу документів становить службова кореспонденція: листи-прохання, клопотання місцевої громади про відкриття нових ярмарків і листи-відповіді зі схвальними рішеннями щодо порушення зазначених питань. Усі листи написані за встановленим формуляром. Вони мають такі реквізити: адресат, реєстраційний номер, текст, підпис. У тексті подано пояснення причини, з якої виникла необхідність відкриття ярмарку, пропозиція щодо дати його проведення. Також при вирішенні питання відкриття нових ярмарків зустрічаються доповідні записки про залишення клопотань (листів-прохань)

щодо відкриття нових ярмарків без позитивного рішення [19; 18; 22]. Відкриття ярмарку та день його проведення затверджувалось указом Губернського Правління за попереднім дозволом Міністра Внутрішніх Справ [16].

Листи-прохання окрім питання відкриття ярмарку мали також зміст про введення збору коштів з торговців з метою покращення умов торгівлі. Саме такий лист-прохання до Вінницької Повітової Земської Управи від дворянки Толкач О. А. міститься в Державному архіві Вінницької області у фонді «Вінницьке повітове земське правління» (Ф.Д. 255) [7]. Про права власників міст та містечок знімати плату за місця на базарних площах з осіб, що приїжджали з возами на базари та ярмарки йдеться у документі організаційно-правового характеру [3].

Також у справах фондів Державного архіву Вінницької області є документи про заснування нових ярмарків у місті, містечку чи селі, та перенесення їх зі святкових на буденні дні. Фонд «Вінницьке міське правління» (Ф.Д.230) містить витяг з резолюції Подільського Губернатора про дозвіл відкриття чотирнадцятиденного ярмарку у м. Вінниці. Текст документа поділено на три частини, які називаються: «ДОПОВІДЬ», де викладено обґрунтування щодо потреби відкриття ярмарку з боку Вінницького Міського Голови і подане обговорення цього питання, до якого також долучався Керуючий Подільською Державною Палатою; «ЗАКОН», документ, який дає дозвіл на прийняття рішення; «РЕЗОЛЮЦІЯ», в якій викладено (по даному документу) схвальне рішення і розпорядження довести це рішення до відома Міністра Внутрішніх Справ і Керуючого Подільською Державною Палатою, а також опублікувати рішення у «Подільських губернських відомостях». Документ підписано: в.о. Губернатора А. Ейлером, засвідчено: «З копією вірно» діловодом, звірено: помічником діловода [2].

Важливими є документи-клопотання відповідно до поданих списків товариств та осіб, в яких розглядається питання про перенесення ярмарків з одного місця на інше, а також перенесення існуючих ярмарків з святкових днів на будні. Списки складені за такими графами: назва товариства (місцевої громади), від якого поступило клопотання, а також назва містечок, сіл і міст, в яких існують ярмарки і торги; дні і час, в які проходять ярмарки і торги і визначення днів, на які клопочуть їх перенести; з якого часу, за чийм дозволом і коли затвержені ярмарки і торги. Також знаходимо складені окремі Списки сіл і містечок Подільської губернії, звідки поступали клопотання про перенесення базарів з неділі на будні дні [15]. У справі щодо проведення ярмарків у містечку Махнівка Бердичівського повіту Київської губернії міститься клопотання про необхідність їх відкриття саме перед початком сезонних польових робіт [20].

Фонд «Київська духовна консисторія» (Ф.127) Центрального державного історичного архіву України в м. Києві містить різного характеру листи, які визначають участь священнослужителів у процесі відкриття ярмарків, їх

ставлення до влаштування ярмарків біля церков та висунення вимог про умови щодо їх проведення. Також священнослужителі брали участь в урочистій церемонії освячення ярмаркової площі та ярмаркового люду [11; 12].

Важливими документами, які носять організаційний характер є Постанови органів місцевої влади, відповідно до Міського Положення, про правила ведення торгівлі на міських базарах. Так, текст Постанови Васильківської міської думи поділено на такі рубрики: загальні положення; заборони на базарах і ярмарках; місця торгівлі; порядок «розносної» торгівлі. Закінчується текст Постанови заключним реченням про те, що документ набирає чинності після двох тижнів з дня його опублікування в Губернських Відомостях. У Постанові щодо внутрішнього розпорядку на міських базарах подано правила продажу торговцями з сільських поселень власних господарчих та кустарних виробів [22].

У фонді «Вінницька міська дума» (Ф.Д. 262) маємо рішення з протоколу засідання Вінницької Міської Думи про припинення ярмарків і базарів у неділю і святкові дні. Документ оформлено як рішення, де у констатуючій частині вказано голову засідання і кількість присутніх, а розпорядчій частині описано міркування з теми засідання [5; 1; 8; 9].

Цінними є відомості щодо облаштування та поділу ярмаркової площі з вибудовуванням рядів та розміщенням на них товару, які містяться у фонді «Гайсинське міське правління» (Ф.Д. 286), а також у вищезгаданому фонді «Вінницьке міське правління» [10; 2]. Також у Фонді 230 (Ф.Д. 230) є зразки оригіналів оголошень, що робилися при проведенні ярмарку і в яких вказувалося місце, дата та тривалість торгів, визначався перелік товару для продажу [2; 4].

Таким чином, організація та проведення ярмаркової торгівлі на Правобережній Україні у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. регулювалась наступними документами: постановами, положеннями, протоколами, листами-проханнями (клопотаннями), листами-відповідями, звітами, списками, які носили нормативно-правовий та організаційно-розпорядчий характер.

Джерела

1. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф. Д. 230. Вінницьке міське правління. – Оп.1. – Од. зб. 11. – Арк.11.
2. ДАВО. – Ф. Д. 230. – Оп. 1 – Спр. 110. – Арк. 40–41, 71–72.
3. ДАВО. – Ф.Д. 230. – Оп. 1. – Од. зб. 536. – Арк. 17–18.
4. ДАВО. – Ф. Д. 230. – Оп. 1. – Од. зб. 1221. – Арк. 62.
5. ДАВО. – Ф. Д. 230. – Оп. 1 – Од. зб. 1620. – Арк. 35, 41, 68, 92.
6. ДАВО. – Ф.Д. 255. Вінницьке повітове земське правління. – Оп. 1. – Од. зб. 33. – Арк. 62–64.
7. ДАВО. – Ф.Д. 255.– Оп. 1. – Спр. 393. – Арк.3.

8. ДАВО. – Ф.Д. 262. Вінницька міська дума. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 43–44.
9. ДАВО. – Ф.Д. 262. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 158–159, 326–328, 541.
10. ДАВО. – Ф. Д. 286. Гайсинське міське правління. – Оп.1 – Спр.83. – Арк. 450–451.
11. Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК). – Ф. 127. Київська духовна консисторія. – Оп. 838. – Спр. 221. – Арк. 1–1 зв.
12. ЦДІАК. – Ф. 127. – Оп. 659. – Спр. 390. – Арк. 1–2 зв., 5–6.
13. ЦДІАК. – Ф. 442. Канцелярія Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатор. – Оп. 1. – Спр. 10411а. – Арк. 10–11.
14. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 47 – Спр. 90. – Арк. 280–293 зв.
15. ЦДІАК. – Ф.442. – Оп.47 – Спр. 90. – Арк. 54–55 зв., 115-119, 248-259, 331–338.
16. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 47 – Спр. 90. – Арк. 297–327.
17. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 625. – Спр. 272. – Арк. 10, 17–18.
18. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 627. – Спр. 80. – Арк. 2–8.
19. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 628 – Спр. 594. – Арк.1–6.
20. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 629 – Спр. 469. – Арк. 3.
21. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 639 – Спр. 20. – Арк. 1,5 зв.,11 зв.,34 зв., 37, 73, 108 зв., 118 зв. 148 зв., 165 зв., 181, 190–190 зв., 208 зв., 211.
22. ЦДІАК. – Ф. 442. – Оп. 666. – Спр. 50. – Арк. 10–11зв., 179 зв., 132.

Тіменик Зиновій Іванович

*к. філос. наук., доц. кафедри історії України та етнокомунікації
Національного університету «Львівська політехніка»*

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА У ФІЛОСОФОРЕЛІГІЙНИХ ІДЕЯХ: З МЕТОДОЛОГІЇ ІННОВАЦІЙНОСТІ.

1. Вияви історико-культурної спадщини у філософорелігійних ідеях – малодосліджена тема. Особливо, коли зважити на дотичність цих понять стосовно (між)релігійних комунікацій². Інноваційна проблематика запропонованої теми актуальна з низки також інших причин. Відомо, що українців (залежно від ситуативної позиції конкретної галузі знання) трактують то як націю, то як націю-етнос [див.: 1, с. 123-124]; у другому випадкові взаємообумовленість між такою спадщиною і названими ідеями виявляється

² Префікс “між” у терміносполученні “(між)релігійні комунікації” узято в дужки з огляду на специфіку його контекстуальних виявів: “(між)релігійне” і “конкретно релігійне” перебувають в інтенсивних, позмінних і переважно одночасних взаємозумовленостях. Етнічне стосовно названих комунікацій є історично ситуативним, дотичним.